

A tér-idő szervezés

Az autizmussal élő gyermekeknek is bőven van lehetőségük játszani, választani a tevékenységek között. Ennek ellenére úgy tűnik, sejtelmük sincs, hogy mit csináljanak, milyen sorrendben és hogyan. Sem egyedül, sem társaikkal nem tudnak spontán, változatos módon játszani. Rendszerint csak szökdécselnek, nézelődnek, üldögélnek. Látható, hogy szabadidejükben teljesen passzívak, tanácstalanul nézegetik a játékokat.

Más autizmussal élő gyermekek sokkal aktívabbnak tűnhetnek, esetleg beszélnek, de kevésbé együttműködők, mereven ragaszkodnak szokásaikhoz, nem hajlandók új helyzeteket elfogadni. Sokszor az a benyomásunk, hogy hiányzik a késztetés a világ megismerésére. Tudjuk azonban, hogy az együttműködés és kommunikáció gyengesége, a szűk körű érdeklődés nem szándék kérdése ezekben az esetekben.

Az autizmus olyan fejlődési zavar, mely súlyosan akadályozza a tárgyi és szociális környezet megértését, a célszerű, adaptív viselkedés fejlődését.

Az autizmus változatos tünetei mögött három terület, a kommunikáció, a szociális képességek valamint a rugalmas cselekvés és gondolkodás minőségi károsodása áll.

A károsodás következménye, hogy az autizmusban érintett személyek számára a szociális partnerek által nyújtott nyelvi és metakommunikatív információk, jelzések nem adnak elegendő támpontot a társas helyzet megértéséhez, viselkedésük megszervezéséhez.

Tudnunk kell azonban, hogy az autizmussal élő gyermekeknek – akárcsak mindannyiunknak – nagy szüksége van az érzelmileg biztonságos, bejósolható és érthető környezetre. Az a mód azonban, ahogyan megteremtjük a számukra megfelelő körülményeket, már lényegesen eltér az átlagostól, hiszen tanítványaink sem hétköznapi módon fejlődő gyermekek. Az érzelmi biztonság megteremtése nem cél, hanem a hatékony tanítás feltétele.

A nyelvi instrukciók, a társadalmi elvárásokra, szabályokra való hivatkozás nem vezet eredményre. A hagyományos tanulási-tanítási stratégiák kudarcot vallanak. A fejlődés érdekében viszont nagyon fontos, hogy az autizmussal élő gyermekek is változatos aktivitásokban vegyenek részt, lehetőleg önállóan.

Az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesíthető és kiegészíthető vizuális környezeti támpontokkal.

A hétköznapi életben számtalan vizuális támpontot használunk: a közlekedésben, a kereskedelemben, az egészségügyi ellátásban, a hivatalokban és sok más helyen feliratok, táblák, piktogramok segítik számunkra az eligazodást. Ezek a vizuális támpontok teszik lehetővé, hogy önállóan és sikeresen eligazodjunk még idegen helyen is, vagy éppen azt, hogy elkészítsünk, összeszereljünk új dolgokat. A megfelelő vizuális segítség önállóvá tesz. Amennyiben nincsenek ilyen támpontjaink, elsősorban nyelvi és szociális képességeinkre támaszkodunk. (Udvariasan megkérdezhetjük, hol találjuk, amit keresünk, segítséget kérhetünk az eligazodáshoz. A válaszok lehetnek szóbeliek, jól értjük azokat.) Jól tudjuk, hogy a nyelvi és szociális képességek az autizmussal élő gyermekek esetében sérülnek. Kutatások eredményei is igazolták, hogy számukra könnyebben feldolgozhatók a látható, konkrét, térben és időben állandó információk. Az autizmussal élő gyermekek számára tehát a vizuális támogatás a megértés kulcsa.

Az önálló és sikeres tevékenységhez a gyermekeknek feltétlenül ismerniük kell a választ a következő egyszerű kérdésekre:

Mit csináljak? Hol? Mikor? Meddig? Hogyan? Miért?

Ezekre a kérdésekre válaszolunk az egyénre szabott vizuális környezeti támpontokkal. A beszédet konkrét, látható dolgok egészítik ki, helyettesítik. A bútorok elhelyezése, a tér kialakítása segít a figyelem összpontosításában. A munkarend megmutatja, hogy pl. hány játékkal, milyen sorrendben játsszon a gyermek. Az eszközök használatának módja is látható, ezt munkaszervezésnek nevezzük. Így már tudják használni az eszközöket, nincs szükségük instrukciókra.

A vizuális környezeti támpontokat összefoglalóan protetikusan környezetnek nevezzük.

A protetikusan környezet elemei:

- a. A tér strukturálása.
- b. Napirend. (tér-idő struktúra)
- c. Munkarend
- d. Munkaszervezés
- e. Egyéb vizuális segítségek

A segítő környezetben a gyermek kevésbé szorong, mert látja a lehetőségeket, teendőket. Az előre jelzett változások kevésbé ijesztőek, gyakran elfogadja azokat. Önálló, nem szorul mások segítségére és sikeres.

A segítő környezet kialakítása egyéni, a lehető legnagyobb fokú önállóság és rugalmasság eszköze.

A felmérés

A vizuális segítségek tanításának feltétele, hogy a gyermek értse, egy tárgy, kép vagy felirat egy tevékenységsort jelképez. A vizuális segítségek szimbólum szintje gyermekenként más és más, a kiválasztás szempontja az, hogy a gyermek érti-e a választott szimbólum jelentését.

A szimbólumértés szintjének meghatározásához ellenőriznünk kell, hogy a gyermek képes-e egyeztetni különféle szimbólumszintű információkat.

A felmérés során ellenőrizzük, hogy a gyermek képes-e különböző információk jelentését felismerni és az azonos jelentésűeket egyeztetni. Mivel ez felmérés, fontos, hogy szavakkal, gesztussal, vagy tekintettel ne sugalljuk a megfelelő választ. Ügyeljünk arra is, hogy az asztalon csak azok az eszközök legyenek, melyekre a feladat megoldásához szükség van.

A felmérés során különböző méretű, színű és szintű szimbólumokat használunk.